

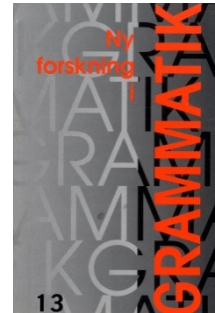
Ny Forskning i Grammatik

Titel: En sammenligning af *C'est le meilleur livre que j'ai/aie lu depuis la guerre*
- et spørgsmål om modus?

Forfatter: Helle Khayat

Kilde: P. Durst-Andersen, L. Falster Jakobsen, H. Jansen, J. Pedersen & E. Strudsholm (red.). *Ny Forskning i Grammatik* 13, 2006, s. 137-156

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet. 2006

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

En sammenligning af *C'est le meilleur livre que j'ai/aie lu depuis la guerre* – et spørgsmål om modus?

Helle Khayat

1. Introduktion

Det er alment kendt, at konjunktiv er den dominerende modus i relativsætninger, hvis korrelat enten er eller indeholder en ægte superlativ¹; i visse kontekster er konjunktiv endog enerådende. I andre er der mulighed for begge modi som i følgende eksempler:

(1a) *C'est le meilleur livre que j'ai lu depuis la guerre.*

(2a) *C'est le meilleur livre que j'aie lu depuis la guerre.*

Når relativsætningen konstrueres med adverbialer, der angiver temporal eller spatial restriktion, kan begge modi forekomme. Derfor vil disse kontekster naturligvis være specielt egnede til at afdække eventuelle forskelle på de to konstruktionstyper.

Ud over modusoppositionen er der tale om to strukturelt forskellige konstruktioner, der afviger fra hinanden i såvel typologisk som funktionel henseende. Derfor betragtes forskellen i modus blot som ét karakteristikon blandt flere. Relativsætningen i indikativ er en almindelig *determinativ* relativsætning, hvorimod relativsætningen i konjunktiv udgør en speciel type, som benævnes *specificerende*. Som bekendt implicerer anvendelse af superlativ en sammenligning og dermed også et sammenligningsfelt, og dette kan udtrykkes ved både en specificerende relativsætning i konjunktiv og en determi-

---

1. Se bl.a. Carlsson (1969: 47-48), Eriksson (1979: 67-68), Nordahl (1970: 109), Khayat (2002: 190).

nativ i indikativ. De to måder at præsentere sammenligningsfeltet på udmøntes i to syntaktisk og semantisk forskellige konstruktioner.

Det primære sigte med denne artikel er at kortlægge de to relativsætningstypers struktur og funktion. Selve modusoppositionen vil derfor ikke blive behandlet yderligere. I det følgende fokuseres der dels på den specificerende relativsætnings karakteristika, punkt 2 og 3, dels på relativsætningernes typologiske status, punkt 4, og dels på præsentationen af sammenligningsfeltet for superlativen, punkt 5.

2. Den specificerende relativsætnings interne struktur

Relativsætningen i konjunktiv er i modsætning til relativsætningen i indikativ, som er en ganske almindelig adjektivisk relativsætning i restriktiv funktion, kendetegnet ved at være en afvigende konstruktionstype, idet den er underlagt en række restriktioner af forskellig art, som bevirker, at den får et stereotypt præg. Nogle af disse karakteristika² vil blive belyst på kortfattet vis i det følgende.

2.1. Restriktioner angående ledfunktion

Den specificerende relativsætning kan ikke indeholde et subjektsprædikat, hvilket fremgår af (3a) og (3b):

(3a) Je ne sais pas s'ils ont choisi le meilleur parrain *qui soit*, mais passons! (Cardinal: 152)

(3b) *Je ne sais pas s'ils ont choisi le meilleur parrain *qui soit gentil*.

Det afgørende i denne forbindelse er, at superlativen i den specificerende konstruktion så at sige lukker af for yderligere karakteristik, hvilket kan opfattes som et vidnesbyrd om, at den er uforenelig med den beskrivende funktion. Dette er formodentlig forklaringen på denne ledfunktions manglende mulighed for at optræde i relativsætningen.

---

2. For en mere omfattende analyse henvises til Eriksson (1979: 37-46) og Khayat (2002: 117-174).

2.2. Restriktioner angående nægtelse

Den specificerende relativsætning³ kan i princippet ikke indeholde fuld nægtelse, selvom der dog er eksempler på sporadisk forekomst af fuld nægtelse i denne konstruktionstype, men derimod de såkaldte negativt polariserede termer. Med negativt polariserede termer⁴ sigtes der bl.a. til nægtelser af typen *jamais* anvendt i positiv betydning, hvilket sprogligt markeres ved, at de konstrueres uden den egentlige nægtelse *ne*; jf. følgende eksempler:

- (4a) C'est le meilleur livre *que j'aie jamais lu.*
 (4b) ?/*C'est le meilleur livre *que je n'ai jamais lu.*

Denne observation er af afgørende betydning for analysen af hele konstruktionens beskaffenhed og uddybes under punkt 3.

2.3. Restriktioner angående verbaltyper

Det er kun et meget begrænset spektrum af verber, der kan optræde som verbal i den specificerende relativsætning. Det drejer sig om verber, der dels betegner eksistens, dels har en generel betydning som fx *trouver*, *connaître*, *faire* samt verber, der betydningsmæssigt ligger inden for samme semantiske felt som nominet i korrelatet, som fx *lire un livre*.

- (5) Se produisit alors l'événement le plus extraordinaire *qui soit*
 (Maalouf: 316)
 (6) C'est le meilleur livre *que j'aie jamais lu.*

Man kan altså konstatere, at verbalet i relativsætningen enten opererer inden for samme semantiske felt som nominet i korrelatet, jf. (6), eller er så semsvækket, at den prædikative vægt ligger i det nomen, der fungerer som delelement i korrelatet og som genoptages ved relativpronominet, jf. (5), hvilket tilfører konstruktionen et retrospektivt præg. Endvidere bevirker dette, at den specificerende relativsætning har en meget ringe informationsværdi. Denne observation af relativsætningens

3. Relativsætningen i indikativ kan kun konstrueres med fuld nægtelse, da indikativ og de negativt polariserede termer er inkompatible i denne kontekst, se bl.a. Kampers-Manhe (1991: 62).

4. For yderligere henvises til Heldner (1981), Muller (1991), Nølle (1990 og 1992) og Bremen (1986).

ringe informationsværdi kan ifølge Eriksson (1979: 40-41) kædes sammen med distributionen af relativpronominerne i den specificerende relativsætning, som prototypisk indledes af relativpronominet *que*. Dette relativpronomen er ifølge Eriksson (1979: 40-41) mere disponeret for at udtrykke en lavere informationsværdi end de øvrige relativpronominer. De relativsætninger, i hvilke relativpronominet *que* fungerer som objekt, afspejler en struktur, som er kendetegnet ved at understrege den information, der fremgår af matrixsætningen, hvorved relativsætningens retrospektive præg sættes i relief. Semantisk set kan den specificerende relativsætning karakteriseres som en generaliserende og betydningstom sætning, der nærmer sig det tautologiske⁵.

Man kan altså konstatere, at den specificerende relativsætning på det syntaktiske niveau er underlagt en række restriktioner, hvad angår dens interne opbygning og konstituentsammensætning. Der er med andre ord ikke tale om en fri intern sætningskombinatorik. Semantisk er den karakteriseret ved at være generaliserende og betydningstom. Endvidere har den en ganske stereotyp og fast udformning. Endelig skal nævnes, at den er blottet for den beskrivende funktion, en adjektivisk relativsætning normalt har. Dermed adskiller den sig væsentligt fra almindelige restriktive relativsætninger i generel forstand og dermed også fra indikativkonstruktionen. På baggrund heraf kan man slutte, at den specificerende efter alt at dømme er et dybere indlejret led end almindelige restriktive relativsætninger, herunder indikativkonstruktionen. De restriktioner, den specificerende relativsætning er underlagt, må jo i sagens natur være et resultat af den tætte kohætion, der hersker mellem den specificerende relativsætning og korrelatet.

3. De negativt polariserede termers rolle

Som tidligere påpeget kan den specificerende relativsætning i modsætning til relativsætningen i indikativ i princippet ikke konstrueres med fuld nægtelse, men derimod med de negativt polariserede termer, typisk *jamais* i positiv betydning som i følgende eksempel:

---

5. Se bl.a. Carlsson (1969: 84), Eriksson (1979: 40) og Khayat (2002: 140).

- (7) C'est le plus beau cadeau *qu'on m'ait jamais fait*. (Peyramaure 1994: 104)

I mange af de tilfælde, hvor der ikke er en negativt polariseret term i relativsætningen, kan man indsætte en sådan, uden at sætningens semantik ændres, hvilket fremgår af følgende eksempler:

- (8a) Je ne veux pas emporter du plus bel amour que j'aie vécu le souvenir de ces yeux d'inconnu. (Maalouf 1988: 78)
- (8b) Je ne veux pas emporter du plus bel amour que j'aie *jamais* vécu le souvenir de ces yeux d'inconnu.

Det kunne derfor tyde på, at de negativt polariserede termer er betingende for den specificerende relativsætnings grundstruktur. Derfor vil en afklaring af de negativt polariserede termers rolle formentlig kunne kaste lys over konstruktionens natur.

3.1. *De negativt polariserede termers anvendelsespotentialer*

De negativt polariserede termer er henvist til at optræde i negerede, spørgende og betingende kontekster⁶. Af samme grund skulle man ikke forvente, at de kunne optræde i den foreliggende konstruktionstype, idet superlativkonstruktionen adskiller sig fra de ovennævnte kontekster ved prototypisk at være fremsættende. Selve grundpræmissen for, at en negativt polariseret term kan forekomme, er, at den er betinget af en nægtelse⁷, hvilket fremgår af (9a) og (9b), da konstruktionen bliver ugrammatisk, når den negativt polariserede term *de la nuit* optræder alene uden nægtelsen, jf. 9b.

- (9a) Il *n'a pas* dormi *de la nuit*.
- (9b) *Il a dormi *de la nuit*.

Det kunne altså tyde på, at forklaringen på relativsætningens særlige beskaffenhed skal søges i de negativt polariserede termers relation

6. Se bl.a. Heldner (1981: 161), Korzen & Nölke (1999: 29).

7. Borillo (1979: 32), jf. følgende citat: "Ces expressions (les éléments de polarité négative) ne peuvent entrer dans des constructions où n'intervient pas sous une forme quelconque une négation".

til nægtelsen generelt. Spørgsmålet er imidlertid, hvordan man kan etablere en kobling mellem forekomsten af de negativt polariserede termer i den specificerende relativsætning efter superlativ, hvor der jo rent formelt ikke er nogen nægtelse til stede, og nægtelsen i generel forstand. Det kunne derfor tyde på, at der må være tale om en latent nægtelse i konstruktionens grundstruktur. En nærmere analyse af nægtelsens virkefelt⁸ synes at være en mulig indgangsvinkel.

De to følgende eksempler viser, at nægtelsen kun virker inden for samme prædikation:

(10a) J'ai oublié que Paul *n'a pas* dormi *de la nuit*. (Nølke 1992: 244)

(10b) *Je *n'ai pas* oublié que Paul a dormi *de la nuit*. (Nølke 1992: 244)

Denne mekanisme har en afgørende betydning for analysen i nær-værende sammenhæng, idet man kan slutte, at den nægtelse, der på den ene eller anden måde er involveret i konstruktionen, skal lokaliseres i samme sætning som den negativt polariserede term, hvilket vil sige i selve relativsætningen. Det kunne med andre ord tyde på, at det positive *jamais* oprindeligt har været en fuld nægtelse. Dette understøttes i øvrigt af, at der undertiden ses eksempler på sporadisk forekomst af fuld nægtelse i den specificerende relativsætning; jf. følgende eksempel:

(11) Tu es bien la fille la plus bizarre que je *n'aie jamais* rencontrée. (Carlsson 1969: 81)

Det er derfor en nærliggende hypotese, at hele konstruktionens beskafenhed netop skal forstås med udgangspunkt i den ovenfor citerede konstruktionstype. Man kan derfor opfatte positivt *jamais* som spor af den oprindelige konstruktion, som kan opløses i to sætninger, hvoraf den første er positiv og den efterfølgende pr. definition negativ. Resultatet bliver, at den specificerende relativsætning i sin grundstruktur er en negeret komparativkonstruktion, hvilket fremgår af følgende eksempel:

---

8. Termen anvendes som defineret af Korzen & Nølke (1999: 29-30).

(12a) C'est le meilleur livre que j'aie jamais lu.

(12b) C'est le meilleur livre. Je n'ai jamais lu de meilleur livre que celui-ci.

Det fremgår af parafrasen for (12a), illustreret ved (12b), at relativsætningen mere eller mindre udsiger det samme som superlativen, blot udtrykt med udgangspunkt i en negativ pol. Heraf følger, at den specificerende relativsætning i væsentligt omfang kan karakteriseres som en pleonastisk konstruktion. Denne analyse forklarer ligeledes de tidligere observationer, nemlig relativsætningens betydningstomme præg og retrospektive optik.

Kortlægningen af den specificerende relativsætnings grundstruktur er af afgørende betydning for analysen af den specificerende relativsætnings beskaffenhed og funktion, herunder relativsætningens typologiske status.

4. Typologisk status

Hvad angår relativsætningernes typologiske status, kan man overordnet sige, at de to typer relativsætninger adskiller sig fra hinanden med hensyn til den størrelse, der fungerer som korrelat. Relativsætningen i indikativ knytter sig til nominalkernen i korrelatet, hvorimod relativsætningen i konjunktiv konstrueres med superlativen som korrelat.

4.1. *Determinative relativsætninger*

Den analyse, der opereres med i nærværende sammenhæng, er semantisk funderet og tager udgangspunkt i de anaforiske relationer, der foreligger mellem korrelat og relativpronomen/relativsætning. Ud fra de kriterier, som Prebensen & Spang-Hanssen (1977) opererer med til udskilning af determinative relativsætninger, fremgår det, at forholdet mellem korrelat og relativpronomen eller måske rettere relativsætning bedst beskrives ved en kataforisk relation, hvor relativpronomet/relativsætningen svarer til et ubestemt introducerende nominalsyntaxme, som dermed får funktion af anaforisk basis, og hvor korrelatet erstattes af et bestemt genoptagende nominalsyntaxme, som dermed fungerer som anaforisk term. Dette kan skitseres ved følgende model:

Le N qui Vi Vj $\Leftrightarrow$ Un N Vi – Il Vj. (Prebensen & Spang-Hanssen 1977: 56)

Hvis man anvender kriteriet på (13a), fås følgende parafrase, illustreret ved (13b), som således viser, at relativsætningen kan opfattes som determinativ.

(13a) Les linguistes qui boivent de la bière sont gros.

(13b) Certains linguistes boivent de la bière. Ces linguistes sont gros.

De semantiske ækvivalenser illustrerer, at første proposition i parafrasen, i (13b) altså *certaines linguistes boivent de la bière*, fastlægger korrelatets intension. I anden proposition i parafrasen kombineres denne størrelse med den bestemte artikel, hvorved størrelsen genoptages og dermed fremtræder som kendt. Som man kan se, dannes der et komplekst nomen, som består af korrelatkerne og relativsætningens propositionelle indhold. Der er med andre ord to etaper i den semantiske derivation af den determinative relativsætningstype. Determinative relativsætninger kan altså primært karakteriseres ved to forhold, dels en kataforisk relation, dels dannelsen af et komplekst nomen.

I det følgende anvendes analysemodellen på de to typer relativsætninger. Som det vil fremgå, spiller superlativen en væsentlig rolle for den indbyrdes strukturering af de respektive konstituentter.

4.2. *Relativsætning i indikativ*

Når et nominalsyntagme, der indeholder en superlativ, konstrueres med en relativsætning i indikativ, knytter denne sig til nominet og ikke til superlativen eller den samlede sekvens. Heraf kan man udlede, at superlativen adskiller sig fra almindelige attributiver, der fungerer som modifikatorer i et nominalsyntagme. Spørgsmålet er imidlertid, hvilken funktion superlativen så udfylder.

Prebensen & Spang-Hanssen opstiller følgende semantiske ækvivalenser for udskillelse af determinative relativsætninger i indikativ efter korrelat, der indeholder en superlativ.

le N le plus A qui Vi (indikativ) Vj $\Leftrightarrow$
 des N Vi – le plus A d'entre eux Vj $\Leftrightarrow$
 le plus A des N qui Vi Vj (Prebensen & Spang-Hanssen 1977:
 145)

Anvendes formelen på (14a), fås følgende ækvivalenser; jf. (14b) og (14c).

- (14a) La plus haute montagne que j'avais gravie, par le funiculaire, était Le Pic du Ger, à Lourdes. (Prebensen & Spang-Hanssen 1977: 142)
- (14b) J'avais gravi des montagnes par le funiculaire – la plus haute (d'entre elles) était Le Pic du Ger, à Lourdes. (Prebensen & Spang-Hanssen 1977: 142)
- (14c) La plus haute des montagnes que j'avais gravies, par le funiculaire, était Le Pic du Ger, à Lourdes. (Prebensen & Spang-Hanssen 1977: 142)

Ud fra parafraferne kan man konstatere, at der foreligger en partivkonstruktion, hvor superlativen fungerer som det overordnede led og præpositionssyntagmet som et underordnet led i relation til superlativen. Den anaforiske term *elles* i (14b) fungerer som styrelse i præpositionssyntagmet, der er underordnet superlativen *la plus haute*. *Elles* genoptager qua dets funktion som anaforisk term såvel korrelatkerne som relativsætning, illustreret ved første proposition i den semantiske parafrase i (14b), som fungerer som anaforisk basis. Styrelsen i præpositionssyntagmet består med andre ord af et komplekst nomen, som er karakteriseret ved at være opbygget som en determinativ relativkonstruktion, hvilket illustreres ved (14c) *des montagnes que j'avais gravies*. At nominet *montagnes* er korrelat for relativsætningen, markeres sprogligt på entydig vis i (14c), hvor participiet *gravies* kongruerer med relativpronominet, der bærer korrelatets numerus og genus.

Disse ækvivalensformler er, som det fremgår, modificerede i forhold til de parafrafer, der opereres med til udskilning af almindelige determinative relativsætninger, hvilket skyldes superlativens tilstedeværelse i konstruktionen. Det afgørende er imidlertid at afklare, om relativsætningen kan klassificeres som determinativ. Som det fremgår,

er de indbyrdes relationer mellem korrelat og relativpronomen/relativsætning analoge til almindelige determinative relativsætninger, idet der også her er tale om en kataforisk relation. Der dannes ligeledes et komplekst nomen, idet relativsætningen har karakteriserende funktion i relation til korrelatet, hvorved der dannes en ny intension. Relativkonstruktionen i indikativ er med andre ord en almindelig determinativ relativsætning.

4.3. *Relativsætning i konjunktiv*

Relativsætningen i konjunktiv knytter sig, som tidligere nævnt, til superlativen. Hvis man tager udgangspunkt i, at den specificerende relativsætning, som tidligere påvist, i sin grundstruktur ækvivalerer med en negeret komparativkonstruktion⁹, kan man skitsere de anaforiske relationer, der foreligger mellem korrelat og relativpronomen/relativsætning, ved hjælp af følgende ækvivalensformler:

$$\begin{aligned} X \text{ est (le N) le plus A que } Y V^{\text{sbj}} &\Leftrightarrow \\ Y \text{ ne } V^{\text{ind}} \text{ pas de (N) plus A que X (ne l'est)} & \end{aligned}$$

(Prebensen & Spang-Hanssen, p.155)

Hvis man analyserer (15a) ud fra denne model, får man følgende parafrase, illustreret ved (15b):

- (15a) Cet arbre est le plus grand que nous connaissons.
 (15b) Cet arbre est le plus grand. Nous ne connaissons pas *de plus grand* arbre que cet arbre ne *l'est*.

Man kan se, at relativsætningens grundstruktur, hvormed der sigtes til den nægtelse, der er inkorporeret i relativsætningens grundstruktur, spiller en afgørende rolle for analysen af relativsætningens typologiske status.

Den anaforiske relation, der foreligger i denne parafrase, er mellem *de plus grand* som anaforisk basis og *l'/le* som anaforisk term Prebensen & Spang-Hanssen (1977: 158). Selve relationen kan opfattes som analog til den anaforiske relation, der gør sig gældende i den

---

9. Se bl.a. Kampers-Manhe (1991: 72).

parafraze, der anvendes ved udskilning af almindelige determinative relativsætninger.

Men konstruktionstypen afviger dog, hvad angår de konstituenttyper, mellem hvilke den anaforiske relation foreligger. På grund af konstituenternes afvigende karakter er det vanskeligt at gennemskue, hvilken størrelse relativpronominet repræsenterer, hvorfor det er nærliggende at antage, at relativpronominets funktion som *pro-nomen* er svækket.

Med hensyn til det andet karakteristikon for determinative relativsætninger, nemlig dannelse af et komplekst nomen, kan man konstatere, at denne konstruktionstype afviger betragteligt, idet de to komponenter ikke tillader dannelse af et komplekst nomen. Superlativen sammenlignes med sin egen komplementærmængde, som det fremgår af parafrasen, jf. (15b).

På trods af, at superlativen fungerer som korrelat for relativsætningen, knytter sekvensen, bestående af ægte superlativ + relativsætning, sig, jf. (15b), til nominet i konstruktionen, som det både styrer og samtidigt er betinget af. Nominet fungerer som en slags fælles led, som benævnes *den fælles term*, jf. det foregående eksempel. Relationen mellem denne og sekvensen superlativ + relativsætning kan bedst beskrives som en kataforisk relation, dog af en særlig art.

4.4. *Specificerende versus karakteriserende funktion*

Den væsentligste divergens mellem de to typer relativsætninger vedrører, som det fremgår af det foregående, de indbyrdes relationer mellem korrelat og relativsætning, da den specificerende relativsætning i modsætning til den determinative relativsætning i indikativ ikke tillader dannelse af et komplekst nomen. Dette skyldes, at den specificerende relativsætning kan karakteriseres ved en *rapport de relation*; jf. følgende citat: "La relative a par conséquent une valeur non adjectiveuse et une fonction de spécification" (Eriksson 1979: 39). Tilsvarende kan man karakterisere den determinative relativsætning i indikativ ved en *rapport d'inhérence* (Carlsson 1966: 38-39).

Ifølge Herslund (Herslund 1996: 116) er relativsætningers tekstfunktioner af universel karakter, og disse kan hovedsageligt karakteriseres

som enten forankrende eller beskrivende. Der er en oplagt lighed mellem på den ene side forankrende og specificerende og på den anden beskrivende og karakteriserende.

Den specificerende relation er altså af forankrende art og dermed blottet for beskrivende, adjektivisk karakter. De to konstituenten, der er forbundet ved den specificerende relation, danner ikke en kompleks størrelse, hvilket indebærer, at korrelatets intension er intakt. Relativsætningen forankrer korrelatet i tid og rum. I modsætning hertil dækker termen karakteriserende over den prototypiske, adjektive valør, der muliggør dannelse af nye koncepter, komplekse nominer. Her modificeres korrelatets intension således af relativsætningen. Der dannes med andre ord en "ny" intension.

Der er en oplagt lighed mellem denne analyse og Baches analyse af modifikatorfunktionen, som han inddeler i tre subfunktioner, nemlig dels en specificerende, dels en beskrivende og dels en klassificerende (Bache 1997: 22). Den specificerende subfunktion i Baches analyse kan sidestilles med den specificerende relativsætning og den beskrivende subfunktion med relativsætningen i indikativ. Det interessante er, at Bache har observeret, at den specificerende subfunktion af natur er en hypotaktisk zone, hvilket ikke synes at gælde den beskrivende subfunktion (Bache 1997: 22). Konsekvensen heraf må være, at den specificerende relativsætning er indlejret på et syntaktisk lavere niveau end relativsætningen i indikativ.

Disse observationer stemmer overens med de forhold, der gør sig gældende omkring de to typer relativsætninger. Forskellen mellem den specificerende relativsætning og relativsætningen i indikativ er altså en forskel i, på hvilket syntaktisk niveau de fungerer som modifikator. Den specificerende relativsætning fungerer som modifikator i et adjektivsyntagme og kan for så vidt sidestilles med den funktion, en adverbial bestemmelse udfylder i et adjektivsyntagme, hvorimod relativsætningen i indikativ fungerer som modifikator i et nominalsyntagme; deraf den hierarkiske forskel mellem de to typer relativsætninger.

Sammenfattende må man konstatere, at den specificerende relativsætning også på det typologiske plan må siges at være en afvigende

konstruktionstype, hvorimod relativsætningen i indikativ er en ganske almindelig determinativ relativsætning.

5. Præsentation af sammenligningsfeltet

Som tidligere påpeget, afspejler de to typer relativsætninger to forskellige måder at præsentere sammenligningsfeltet for superlativen på. Da superlativen i begge konstruktionstyper fungerer som det overordnede led, synes det relevant at undersøge superlativens konstruktionspotentiale nærmere.

5.1. Superlativens konstruktionspotentiale

Superlativ angiver som bekendt en gradforskkel. Og når man anvender en superlativkonstruktion, foreligger der normalt en sammenligning og dermed også et sammenligningsfelt. Et element udvælges af en mængde og tildeles den højeste grad, udtrykt ved superlativens notionelle indhold. Heraf følger, at superlativen adskiller sig fra de øvrige elementer i mængden samtidig med, at den ligeledes deler mængdens basale træk, den fælles term. Analysen kan illustreres ved eksempel:

(16a) *Le meilleur livre.*

Her er ét element af typen *bog* udvalgt af en mængde, bestående af mindst to *bøger*, og tildelt egenskaben *den bedste*. Det er altså på dette punkt, at den givne bog adskiller sig fra den/de øvrige i mængden. Derudover besidder dette "udvalgte" element trækket *bog*, som det deler med den resterende mængde. Dette indebærer, at (16a) svarer til følgende struktur:

(16b) ?*Le meilleur livre des livres.*

Af (16b) fremgår, at præpositionssyntagmet *des livres* udtrykker sammenligningsfeltet, som fungerer som det referentielle element i konstruktionen¹⁰. Nominet *livre* i (16b) er imidlertid redundant i forbindelse med superlativen *le meilleur* og slettes derfor, hvorved man får struk

10. Se Barbaud (1976: 141), som giver udtryk for en lignende analyse, jf. følgende citat: "... le de - NP ... tient lieu d'ensemble de "référence".

turen i (16a). Man kan derfor sige, at (16b), som ikke er en autentisk konstruktion, tjener som en illustration af superlativens grundstruktur, som benævnes *superlativsituationen*.

Såvel superlativen som sammenligningsfeltet er altså forankret i samme basiskonstituent, nemlig nominalkernen i sammenligningsfeltet. Analysen af superlativsituationen viser, at den fælles term i konstruktionen udgør det egentlige sammenligningsfelt for superlativen, i ovennævnte eksempel *livre*.

5.2. *Analyse af sammenligningsfeltet*

Sammenligningsfeltet for superlativen kan, som tidligere nævnt, præsenteres på to måder, dels ved en specificerende relativsætning i konjunktiv, dels ved en determinativ relativsætning i indikativ. Spørgsmålet er derfor, hvilken funktion de to typer relativsætninger udfylder i forhold til den fælles term.

Fællestrækket for (1a) og (2a) er, at sammenligningsfeltet udgøres af et udsnit på en skala, som i den "nedre ende" afgrænses af adverbialet *depuis la guerre*. Afgrænsningen af sammenligningsfeltet i den "øvre ende" er simultan med ytringsøjeblikket. Konstruktionerne adskiller sig fra hinanden med hensyn til den optik, der lægges på præsentationen af sammenligningsfeltet.

5.2.1. *Indikativkonstruktionen*

Indikativkonstruktionen er en partitivkonstruktion, hvor den fælles term, som angiver sammenligningsfeltet, blot udtrykkes ved et komplekst nomen i stedet for ved et simpelt, i det foreliggende eksempel *des livres que j'ai lus depuis la guerre*, hvilket fremgår af (1b), der ekspliciterer eksemplets grundstruktur.

(1a) C'est le meilleur livre que j'ai lu depuis la guerre.

(1b) C'est le meilleur des livres que j'ai lus depuis la guerre.

I eksemplet gennemløber taler mængden af bøger, som vedkommende har læst siden krigen, hvorved mængden fremstår som bestående af ordnede elementer. Der er med andre ord tale om specifik reference. Taler fælder sin dom og udnævner den omtalte bog til at være den bedste.

Med indikativ præciseres den fælles term og dermed sammenligningsfeltet. I den forstand spiller dette en fremtrædende rolle i konstruktionen. Indikativkonstruktionen ekspliciterer den relative anvendelse af superlativ; dvs. den umarkerede konstruktionstype.

5.2.2. Konjunktivkonstruktionen

Parafrazen, der illustrerer den specificerende relativsætnings grundstruktur (2b), viser, at relativsætningen blot gentager superlativens notionelle indhold ud fra en negativ pol.

(2a) C'est le meilleur livre que j'ai lu depuis la guerre.

(2b) C'est le meilleur livre. Je n'ai pas lu de meilleur livre depuis la guerre.

Superlativen sammenlignes med andre ord med sin egen komplementærmængde. Relativsætningen kan derfor i væsentligt omfang karakteriseres som pleonastisk og kan for så vidt i (2a) "koges ned" til adverbialet *depuis la guerre*. I eksemplet præsenteres den bog, der omtales, som værende den bedste overhovedet siden krigen. Som følge af, at den specificerende relativsætning markerer sammenligningsfeltet ved en negeret komparativkonstruktion, fremtræder dette som non-specifikt. Relativsætningen fungerer som en slags støttekomplement til superlativen, hvis absolutte valør sættes i relief, hvilket tydeligt fremgår af (17a) og parafrasen (17b), der illustrerer konstruktionens grundstruktur.

(17a) C'est le meilleur livre qui soit.

(17b) C'est le meilleur livre. Il n'est pas de meilleur livre que celui-ci.

Hermed nedtones den fælles term i konstruktionen. Denne skubbes, qua det tautologiske aspekt, i baggrundsplanet og fungerer primært som en understregning af superlativens valør.

Der er altså ikke tale om et egentligt sammenligningsfelt. Relativsætningen "nøjes med" at understrege superlativens indhold og kan dermed siges at fungere som markør af sammenligningsfeltet for superlativen. I den forstand kan man for så vidt tale om en "falsk" relativ superlativ. Herved nærmer denne konstruktionstype sig den absolutte anvendelse af superlativ i valør, idet der ved absolut brug

af superlativ angives en meget høj grad, uden at der foreligger en egentlig sammenligning.

5.2.2.1. Analogisering til absolut superlativ

Analogien mellem de to konstruktionstyper er særlig tydelig i de tilfælde, hvor den absolutte superlativ¹¹ udtrykkes ved, at der indskydes *on ne peut plus* foran adjektivet i positiv. Her er der ligeledes tale om en negerende konstruktion, som modificerer adjektivet, hvilket fremgår af (18):

(18) *Ma situation est on ne peut plus normale.*

(19a) *C'est la situation la plus normale qui soit.*

(19b) *C'est la situation la plus normale. Il n'est pas de situation plus normale que celle-ci.*

Som det fremgår af eksemplerne, er parafrasen for (19a), dvs. (19b), mere eller mindre analog til den absolutte superlativ, (18).

En anden observation, der kan opfattes som et argument for en analogisering af de to konstruktionstyper, er, at den absolutte anvendelse af superlativen knyttes sammen med artiklens anvendelse som markør af generisk bekendthed, hvorimod den relative brug af superlativ forbindes med specifik reference. Dette harmonerer med de foregående iagttagelser, idet den specificerende relativsætning ækvivalerer med en negeret komparativkonstruktion, hvor den konstituent, der så at sige matcher superlativen, fremstår som non-specifik. Tilsvarende har sammenligningsfeltet¹² i indikativkonstruktionen specifik reference.

Det interessante er, at denne overlapning af den relative og absolutte brug af superlativ understøtter hypotesen om, at den specificerende relativsætning fungerer som en slags adverbial modifikator af superlativen, som den forankrer i tid og rum, da superlativmarkeringen i den absolutte brug netop har adverbial funktion.

11. Boysen (1992: § 36.3), Togeby (1982: § 262), Pellat et al. (1994: § 4.2.), Pedersen et al. (1980: § 47.5.).

12. Se Bach & Schmitt Jensen (1990: § 75.3), hvor anvendelse af relativ superlativ knyttes sammen med specifik reference og anvendelse af absolut superlativ med generisk bekendthed.

At den specificerende relativsætning har denne forankrende funktion underbygges af, at den ofte er ækvivalent med adverbialer af typen *au monde*¹³. Dette kan illustreres af følgende eksempler:

(20a) C'est le meilleur livre *qui soit*.

(20b) C'est le meilleur livre *au monde*.

(20c) C'est le meilleur livre *depuis la guerre*.

6. Konklusion

Oppositionen mellem den specificerende relativsætning i konjunktiv og den determinative i indikativ svarer til en forskel mellem to forskellige strukturer og dermed to forskellige måder at præsentere sammenligningsfeltet for superlativen på.

Som påvist, udtrykkes sammenligningsfeltet for superlativen ved den fælles term. Indikativkonstruktionen er karakteriseret ved, at den fælles term præciseres yderligere af relativsætningens indhold, hvorved der dannes et komplekst nomen. Relativsætningen fungerer med andre ord som adjektivisk modifikator. I den forstand kan man sige, at sammenligningsfeltet spiller en væsentlig rolle i konstruktionen.

Den specificerende konstruktion er derimod karakteriseret ved, at der ikke er nogen beskrivelse eller præcisering af den fælles term, idet superlativen sammenlignes med sin egen komplementærmængde. Der er med andre ord ikke tale om et egentligt sammenligningsfelt for superlativen og konstruktionen nærmer sig den absolutte anvendelse af superlativen. Det primære er, at superlativen isoleres som besiddende den egenskab, superlativen denoterer, i den højst tænkelige grad. Heraf følger, at sammenligningsfeltet nedtones. Den specificerende relativsætning fungerer som adverbial modifikator af superlativen, som den forankrer i tid og rum.

13. Se bl.a. Pellat et al., som sidestiller *qui soit* med *du monde* (1994: § 4.3.2.).

Henvisninger

- Bach, S. & J. Schmitt Jensen (1990). *Større Italiensk Grammatik*. København: Munksgaard.
- Bache, C. (1997). Adjektivers funktionelt betingede rækkefølge i engelsk, i L. Falster Jacobsen & G. Skytte (red.) *Ny forskning i grammatik*, Odense: Odense Universitetsforlag, 7-25.
- Barbaud, P. (1976). Constructions superlatives et structures apparentées, *Linguistic Analysis* 2, 125-174.
- Borillo, A. (1979). La négation et l'orientation de la demande de confirmation, *Langue française* 44, 27-41.
- Boysen, G. (1992). *Fransk grammatik*. Munksgaard.
- Bremen, K. von (1986). Le problème des forclusifs romans, *Linguisticae Investigationes*, X, 2, 223-265.
- Carlsson, L. (1966). *Le degré de cohésion des groupes subst. + subst. en français contemporain étudié d'après la place accordée à l'adjectif éphithète*. Uppsala: Almqvist & Wiksell.
- Carlsson, L. (1969). *Le type 'C'est le meilleur livre qu'il ait jamais écrit' en espagnol, en italien et en français*. Uppsala, Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Romanica Upsaliensis 5: Almqvist & Wiksell.
- Eriksson, B. (1979). *L'emploi des modes dans la subordonnée relative en français moderne*. Uppsala, Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Romanica Upsaliensis 23: Almqvist & Wiksell.
- Heldner, C. (1981). *La portée de la négation. Un examen de quelques facteurs sémantiques et textuels pertinents à sa détermination dans des énoncés authentiques*. Stockholm: Norstedt.
- Herslund, M. (1996). *Det franske sprog, Kapitel III. Valens og transitivitet. Foreløbig version*. København: Handelshøjskolen i København.
- Kampers-Manhe, B. (1991). *L'opposition subjonctif/indicatif dans les relatives*. Amsterdam: Rijksuniversiteit Groningen.
- Khayat, H. (2002). *En kortlægning af konstruktionen "C'est le meilleur livre qu'il ait jamais lu" med særligt henblik på relativsætningens strukturelle og funktionelle aspekt*. København: Copenhagen Working Papers in LSP.
- Korzen, H. & H. Nølke (1999). *Det franske sprog. Kapitel IX. Topologi I. Foreløbig version*. København: Handelshøjskolen i København.
- Muller, C. (1991). *La négation en français. Syntaxe, sémantique et éléments de comparaison avec les autres langues romanes*. Genève: Droz.
- Nordahl, H. (1970). Le mode le plus fascinant qui soit, *Revue Romane* 5, 106-119.

- Nølke, H. (1990). Formes et emplois des énoncés négatifs: polyphonie et syntaxe de "ne...pas", *Revue Romane* 25, 223-239.
- Nølke, H. (1992). "Ne...pas: Négation descriptive ou polémique? Contraintes formelles sur son interprétation", *Langue française* 94, 48-67.
- Pedersen, J., E. Spang-Hanssen & C. Vikner (1980). *Fransk Grammatik*. København: Akademisk Forlag.
- Pellat, J., M. Riegel & R. Rioul (1994). *Grammaire méthodique du français*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Prebensen, H. & E. Spang-Hanssen (1977). *De franske relativsætningers typologi*. København: Københavns Universitet, Romansk Institut.
- Togebj, K. (1982). *Grammaire française, volume I*. København: Akademisk Forlag.

Citeret litteratur

- Cardinal, M. (1993). *Les jeudis de Charles et de Lula*. Paris: Editions Grasset & Fasquelle.
- Maalouf, A. (1988). *Samarcande*. Paris: Editions Jean-Claude Lattès.
- Peyramaure, M. (1994). *Le beau monde*. Paris: Editions Robert Laffont.

